

POPOTNIK.

List za šolo in dom.

Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca, ter velja za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr. — Posamezne številke dobivajo se po 15 kr. — Na anonimne dopise se ne ozira. — Rokopisi in na oceno poslane knjige se ne vračajo. — Spisi in dopisi naj se blagovolijo pošiljati (frankirani) uredništvu; naročnine, oznanila in reklamacije pa upravniki: Reiserstrasse 8 v Mariboru. — Za oznanila plačuje se od navadne vrste, če se enkrat natisne 15 kr.

Vsebina. Črtice o zdravoslovju. — Govorništvo pri Rimljanih. — Izleti po Zgornji Savinjski dolini. — Občni zbor „Narodne šole“ v Ljubljani. — Književno poročilo. — Dopisi. — Razne stvari. — Spremembe pri učiteljstvu. — Inserati.

Črtice o zdravoslovju.

(Spisuje Simon Meglič.)

V lanskih okrajnih konferencah govorilo se je mnogo o hygieni ali zdravoslovju. Na misel mi je prišlo, ali morebiti ni to tudi znamenje časa? Od kod ima na enkrat zdravoslovje toliko važnost? Je ta pouk v resnici toliko potreben? Vsaj je toliko ljudi brez tega pouka do sedaj zdravih ostalo in se postaralo. Taka in jednaka vprašanja čujejo se pogostoma, a pozabi se, da je današnja kultura vstvarila toliko brezštevilnih in novih potreb, da se mora reči: stara prvotnost, stare šege in navade so izginile, zraven pa tudi občna visoka starost. Skoro 50% sedanjega ljudstva boleha na pljučih in povprečna dolgost človeškega življenja znaša 34 let. Kar je danes jako redek slučaj, nahajali so se pred več leti pogostoma ljudje, ki so dosegli visoko starost do 100 in više let.

V dokaz zadnje trditve naj navedem nekoliko zanimivih slučajev visoke starosti, katere posnamem iz Hufeland-ove, „Makrobiotike.“ Iz teh bodo moji kratkoživi sodobniki razvideli, da je naš organizem sposoben doseči visoko starost, akoravno dolgost našega življenja povprečno traja le 34 let. in da moramo v doseg zaželenje starosti vsa sredstva vporabljam, kar nam jih je priroda na razpolago priredila. Po Hufeland-u živi vsaka žival osemkrat tako dolgo, kolikor časa potrebuje do svojega popolnega razvitka in dokončane rasti. Ker tedaj človek do svojega 24. leta raste, postane, pravilno živeč, blizu 200 let star; tedaj so naslednji izgledi razumljivi: Dokazano je, da so štela leta do Abrahama le po 3 mesece in še le po Jožefu računilo se je leto po 12 mesecev. To nam potrjuje tudi še sedaj nekatera v izhodu živeča ljudstva, katera štejejo leto na 3 mesce. 900 let stari Methusalem bil je tedaj v resnici le okoli 200 let star, kar je skrajna meja človeškega življenja. Da pa niso ljudje samo za časa Methusalema toliko starost dosegli, temuč še pred 200 leti omenjeno starost doživeli, priča nam prosti kmetovalec Peter Czarten, kateri je v vasi Köfrös pri Temešvaru leta 1725. umrl — 185 let star. Še malo dni pred svojo smrtjo hodil je, opiraje se na palico, miloščine prosjačit.

Kentigern, ustanovnik škofije Glasgow, bil je, skromno živeč, tudi 185 let star. — Leta 1650. umrl je H. Jenkins v Jorkshire. Iz sodnijskih zapisnikov je razvidno, da je hodil 140 let k sodnji kot prisežni mož. On je umrl kot

priprosti ribič v svojem 169. letu in je še, 120 let star, zamogel deroče reke preplavati.

Tudi Anglež Tomaž Parre, revni kmet in skromno živeč o zaslužku vsakdanjega napornega dela, dosegel je 152. leto. Ko je bil 120 let star, oženil se je zopet z udovo, s katero je 12 let živel. Še do svojega 130. leta opravljal je vsa domača dela, da, — še celo mlatil je. Ko je bil 152 let star, zvedelo se je o njem tudi v Londonu in kralj, radoveden ta slučaj redke starosti videti, poklical ga je k sebi. Pogostil ga je kraljevo, a naenkrat prestavljen v nasprotno življenje, umrl je kmalu po tem leta 1635. Takih slučajev navedel bi še lahko več, a zadostujejo naj ti.

Preiskajoč kakovost njihovega življenja, zvedelo se je, da so ti ljudje skoro izključljivo o mleku in zelenjavah živeli, njihova obleka in njih stanovanje pa ste bili prvotni a njih vsakdanje delo dosta težavno spojeno večinoma v prostem svežem zraku. Tudi za zdravo pitno vodo in snago trupla skrbelo se je vrlo v starem in srednjem veku, kar nam pričajo ostanki nekdanjih vodovodov in javnih kopel. Tedaj bivanje v nepokvarjenem zraku, zdrava naravna hrana, utrjenje trupla s primernim delom in gojenje telesne kože so glavne štiri točke zdravstvenega katekizma, katere naj bi bile znane vsakemu pojedincu, učenemu kakor priprostemu, v dosego dolgotrajnega zdravja in visoke starosti.

Dovljeno naj mi bode, da preidem danes k prvi glavni točki, ter govorim :

O dihanju.

Zrak je prvi živež in glavna pogoja življenja ter začetek hranitbe s prvim dibom novorojenca, čist vzduh je najvažnejši uvet zdravju. In ta potreba spremlja človeka v celem življenju, zato je vprašanje silno važno: „Kaj naj dihamo (sopemo) in kako?

Na prvo vprašanje nam odgovori jeden prvih mož, kateri so si za javno zdravoslovje zasluge stekli, znani Sonderegger, z besedami: „Tako imenovani strupi so pošteni podstati, umorijo hitro in lahko se obvarujemo pred njimi. Slab zrak in slab živež sta mnogo strahovitnejša; nevajenemu očesu se odtegneta a učinek je počasen, grozoviten in neizogibljiv. Prva skrb bodi tedaj človeku za sveži, zdravi zrak, kateri naj ga vedno obdaja.

Da človek zdrav ostane, potrebuje za svojo osebo v jednej uri $60m^3$ (po Dr. Hartung-u, po prof. Lebert-u pa 160 kub. čevljev) takega zraka, ki je sestavljen iz 21 odstotkov kislicea in 79 odstotkov dušica, prost soparov, vonjav in smrdljivih tvarin. Zrak na kmetih kakor tudi morski zrak smatra se za zdravi zrak v nasprotju z mestnim zrakom; posebno pa je morski zrak zdrav, ker je popolnoma prost prahu ter provzroči v viši meri slast na dihanje. Mestni kakor tudi notranji zrak v zaprtih, pomanjkljivo prevetrenih prostorih v delavnicah, učilnicah, bolnicah itd. pa je spriden in je v razmerju s čistim zrakom to, kar je čista studenčnica v primeri s smrdljivo mlako.

Ako se vstopi v sobo, z nezdravim zrakom napolnjeno, čuti se na enkrat neka tesnoba v prsih, ko pa se pride zopet na prosto, občuti se na hip dobrodelna olajšava. Slavni prirodni filozof J. J. Rousseau pravi, da človeku med vsemi živalmi najmanj ugaja, da bi živel skupno v velikej množini; njegov

dih je za njegove sodruge smrten. Na dalje primerja Hufeland množino ljudstva v velikih mestih z odprtimi grobi, kažoč ondi na prikrajšanje človeškega življenja. B. Börne meni, da na pleščih ne ostane posameznemu več zraka za dihanje, kakor v grobu. Da še bolj vtemeljim potrebo zdravega zraka naj navedem, da na deželi, kjer je zveži zrak, umrje od 50 ljudi jeden, v mestih pa od 30 ali celo od 20 ljudi jeden. (K temu moram pač dostaviti, da je v mestih število umorov, samomorov, pobojev in drugih nesreč zdatno više nego na deželi in da k temu ne primore slabi mestni zrak, a v statistiki se ta nedostatek menda ne všteva.)

Po Pettenkofer-ju potrebuje človek v spanju mnogo več kislega kakor pri delu; spalna soba naj bode tedaj vedno čista in z zdravim zrakom napolnjena! Glavni vzrok škodljivih nasledkov dihanja slabega zraka pa je nespametna navada, da se smatra onečiščen zaprti zrak ugodnim, hladni zunanji zrak pa nevarnim. Narava dodala je prosti, sveži zrak tistim prvinam, kjer naj človek živi. Vendar je človeku ta prvina zdaj premrzla zdaj pregorka, danes prevlažna jutri presuha, včasih prelehka včasih pretežka — prenemirna — pretiha. . . Svoje otroke, ki so vendar za to rojeni, da dihamo zveži vzduh, varuje kolikor mogoče, da ne pridejo prekmalu na prosti zrak; skrbi pa tem bolj, da so v zaprti, z vonjem plenice, jedil, kurjave in gnjilimi sopari napolnjeni sobi. Da se pa od teh vonjav ničesar ne zgubi, zamašijo se okna, zapirajo vrata, in najraje bi se imelo, da bi prišli naši posli skozi luknjo pri ključavnici, da se le ne bi duri morale odpirati.

Tudi naj bi prenehal enkrat pretirani strah prehlajenja. Vsak, kateremu sta na izbiranje slabi zrak in pa sveži mrzli, naj se za slednjega odloči. Tudi mrzlega zraka se ne bojmo!

O tem nam zatrjuje potovalec po severnih krajih Weyprecht: „Prišel sem do prepričanja, da bivanje v onih (severnih) krajih nikdar ni tako škodljivo, kakor se navadno misli, in da podnebje ne vpliva na pljuča pogubonosno. Jaz sam trpim že do 20 let za bronhijalnim katarom in nahodom, kateri je včasih tako silen postal, da sem se smatral za jetičnega. Bil sem že dyakrat na severnem ledu, a vselej sem to stanje skoro popolnoma izgubil; povrnili ste se pa bolezni vselej, kadar sem zopet v civilizacijo došel. Ne morem se spomniti, da bi bil kateri izmed mojih spremljevalcev v teku celega potovanja le enkrat dobil nahod. Trudapolna in naporna vrnitev bila je dobrodelnega učinka na nas vse, ter je dokazala, kaj zamore prosti zrak in trdo delo pri zmerni hrani.“

Pomislimo pa, koliko se proti zdravemu dihanju zlasti v mestih greši.

Zimsko življenje spojeno je z napako, da se v jutro pozno vstane. Le malo ljudi se vidi, kateri bi po ulicah, javnih prostorih itd. v jutru za rano praha in dima prosti zrak dihal. Na dalje pogledimo, kako živé tisti ljudje, ki se bojijo pred prehlajenjem, ali ki mislijo, da imajo „podedovano pljučno bolezen.“ Je oča bolan ali mati betežna, tedaj se mora seveda vsa družina po nju ravnati. Tukaj se ravna po geslu: „le gorko se držati“, nobene sapice skozi pustiti, prehlajenju se ja ne izpostaviti, pri hladnem vremenu se ne sprehajati, in Bog obvaruj se kopati! V sobah kaže toplomer najmanj 18°, vsa družina nosi seveda volneno obleko po sistemu Jaeger, špranje pri oknih zama-

šene so z bombažem, okna odprejo se le na pol ure vsako dopoldne „zarad prezračenja“, a v teh odprtih prostorih pa sme samo dekla prah brisati, „ker ni na pljučih bolna.“ Vkljub vsej previdnosti bolniku ni boljše, akoravno zraven tega najboljše in najnovejše pripomočke iz lekarne dobiva, da si je že mišnice, benz. kisl. natrona, jodkalija, ereosota, antipyrina i. dr. poskušal in se na „najnovejše“ že naprej veseli. Drugi člani družine pa so brez nahoda, kašlja, glavobola in več drugih enakih nadlog samo v poletnih mesecih, ko so na deželi. „Mestni zrak jim ne prija“, ker se v njem vsak čas prehladijo. A ti nevedneži ne premislijo, da vsaka oseba potrebuje 60m³ svežega zraka, da zdrava ostane, in da se dober zrak le na prostem ali pa pri odprtih oknih v sobi dobi, in sicer po dnevu in po noči. Tedaj proč sè strahom pred prehlajenjem in prezračite sobe in spalnice, po dnevu in po noči, po letu in po zimi. Znani italijanski pregovor pravi: „le tam, kjer gre zdravi zrak ven, pride zdravnik notri.“ Naj nikogar ne vstraši napačni predsodek, da je ponočni zrak v naših krajih toliko škodljiv. Po mestih je še boljši kakor dnevni, ker je prah in dim povzrojoče življenje potihnilo ter se ušesa in živce pretresujoči hrup mirni tihoti ognil. Tisti ljudje, ki po noči vsaj za časa gorkega vremena pri odprtem oknu spiyo, prišli so po lastni izkušnji do spoznanja, da je zunanji zrak mnogo boljši, kakor po dihanju pokvarjeni. (Dalje prih.)

Govorništvo pri Rimljanih.

(F. Brežnik.)

Zgovornost je ona věda, katero so Rimljani rano z velikim veseljem gojili, ki je v kratkem času dosegla visoko izoliko in konečno se do dovršenosti pospela v Ciceronu. Ustava rimske države je bila iz početka takošna, da je morala duh Rimljanov na praktično pot pripeljati; zadostiti vsem potrebam življenja bil je glavni smoter, občna korist pa vodilo. Vže za časa kraljev so težili Rimljani le na to, da bi v bojih s sosednimi narodi meje Rimske države razširili, doma pa z izvrstnimi zakoni in naredbami ustavo utrdili, kar se jim je tudi vrlo posrečilo. Ko je pa rimska država postala ljudovlada, ostal je smoter države taisti, a svobodna ustava je odprla Rimljanom novo pot do slave. Dočim so za časa kraljev odlikovali se s hrabrostjo in vojskovodstvom, zakonodajstvom in državoznanstvom, kazali so svojo zmožnost za časa svobode s zgovornostjo, s katero niso samo državi koristili, temveč tudi posameznim

¹⁾ Pred punskimi vojskami so prve elemente, t. j. čitanje, pisanje in računanje očetje sami učili svoje sinove ali pa so jih pošiljali v šole, ki so se nahajale v Italiji, kakor pravljica pripoveduje, vže za časa ustanovljenja Rima. Romul in Rem sta baje v Gabijih se čitati učila. Livij (V, 27 in VI, 25) pripoveduje da so bile šole v Tuskulu in Falerijih, v katere so meščani otroke h pouku pošiljali. Prvo privatno šolo v Rimu omenja Livij (III. 44) v povesti o decemviru Appiju Klavdiju. Toda te šole so bile privatne in so se imenoval „ludi“. Ker so se nahajale v Rimu navadno ondi, kjer se je več ulic stekalo, imenoval so se tudi trivijalne (trivium = tripotje) šole. Zatorej so imenovali v poznejših, bolj olikanih časih ono oliko, katero si je pridobil Rimljan v trivijalni šoli, zaničljivo scientia trivialis = trivijalno znanost (Kvint. I, 4, 27.)

meščanom pomagali, in na ta način so najlože dosegli najviša dostojanstva, visoko čast, spoštovanje in vpliv pri someščanih.

Toda praktični Rimljani so se teoretskemu pouku kolikor mogoče izogibali in vsled tega so jako pozno začeli znanstveno pečati se s zgovornostjo, in to se je zgodilo tedaj, ko so prišli z Grki v neposredno dotiko in pričeli grško literaturo vzpoznavati. Prej ko še grški duh ni povsem vplival na izoliko Rimsko, likal se je mladi Rimljan, ki je hotel postati govornik, jako priprosto. Oni nauk, ¹⁾ ki je bil prostorojenemu Rimljanu potreben, predelal je doma ali v šoli. Potem pa ga je oče ali kak sorodnik pripeljal k kakemu izvrstnemu pravoznancu ali govorniku, da je v občevanju in razgovarjanju s tem vzpoznaval državne zakone in naredbe, šege in navade ljudstva ter se onemu poslovanju priučil, ki je bilo državniku in govorniku neizogibno potrebno. Temu je sledil pri vseh javnih poslih, spremljal ga je v sodišča in ljudsko skupščino in poslušal ondi govore. To praktično pečanje se zgovornostjo je bilo mladim Rimljanom v veliko korist. Ker so poslušaje govornike na borišču in vsredi zbranega ljudstva se učili zgovornosti, privadili so se ne bati se obilice ljudstva in samozavestno postopati, vzpoznavali so lahko vrline in napake govornikov, pridobili si dosti lastne izkušnje in ker so to, kar so slišali in videli, še s svojim vrlim sodnikom in učiteljem predelali, postalo jim je to navodilo za lastno postopanje. Na kratko rečeno, pridobili so si razumnost, merodajno razsodnost in ono mirnost in dostojnost, katere občudujemo pri Rimljanih republikanske dobe.

Ko so pa Rimljani spodnjo Italijo, Sicilijo in Grško si bili podvrgli, seznanili so se tudi z grškimi učenjaki in po teh z grško literaturo, ki jim je vrlo ugajala tako, da so se začeli pridno zanimati za vse otroke grških ved in umetnostij. Borna domača olika jim ni več zadostovala, ker je bila preveč priprosta. Tako nastalo zanimanje za grško učeno oliko so povečavali grški modrijani in govorniki, ki so v Rim prihajali tamkaj javno po šolah predavali, katere so ukaželjni mladenči marljivo pohajali. Toda stari Rimljani so se bali, da bi grška olika mladež omehkužila in vstrajnemu delovanju v miru in vojski odtujila. Zatorej so za konzulovanja Gaja Tanija in Marka Valerija Messale (161. pr. Kr.) v senatu sklenili, da morajo retorji in filozofi Rim ostaviti. Pa kmalu potem (156. pr. Kr.) so poslali Atenčani tri izvrstne filozofe kot poslanece v Rim, novoakademika Karneada, peripatetika Kritolaja in stojika Dijogena. Ti so predavali v Rimu modroslovno in drugo znanstveno tvarino, katerih predavanja so mnogi imenitni Rimski mladenči poslušat hodili. Pa tudi ti trije modrijani se niso smeli dolgo v Rimu zadržavati, ker je stari Marko Porcij Kato, strogi varuh in zaščitnik starorimske vzgoje in olike zahteval, da se imajo poslanci domu odposlati. Po Katonovem predlogu se je tudi sklenilo, da v prihodnje grški retorji in modrijani ne smejo več v Rim prihajati. Kato je mislil, da so taki ljudje rimski državi nevarni, kar so širili v svojih predavanjih demokratična načela. Toda ukaželjnost po grških vedah, katera se je bila v bistrh glavah rimskih mladenčev vzbudila, se ni dala ugasiti in zatreti po ukrepu rimskega senata. Ravno narobe, grška olika poganjala je polagoma zmeraj močnejše korenine; grški učenjaki prihajali so zopet v Rim ter so bili od mogočnih državnikov in slavnih vojskovodij jako čislani. Kato sam, ki se je novi oliko toliko upiral, učil se je kot starček grškega jezika, Cezar in Varro

pečala sta se še v starejih letih z grškimi vědami; sploh se je vsa olika pri Rimljanih tako izpremenila po vplivu grških věd, da se je zmatrало za dokaz dobrega okusa, ako so šli Rimski mladenčji v Atene učiti se grške modrosti in zgovernosti. Toda temeljita izobrazba v grških vědah in umetnostih se je v Rimu še le udomačila, ko je Avgust pri Akeiju (31. pr. Kr.) zmagal in samovladar rimske države postal. Cesar Avgust sam in njegovi prijatelji Mecenasi, Messala, Polio, Horacij in Vergilij bili so veščaki grških věd. In ta čas je bila zlata doba zgovernosti.

Pouk, ki je bil pred punskimi vojskami jako boren, razširil se je sedaj v tri stopinje. Na prvi stopinji poučeval je literator, ¹⁾ γραμματικός = ljudski učitelj, prve elemente teoretskega pouka, namreč čitanje, pisanje in računanje. Za višo stopinjo olike pripravljala je gramatska šola, v katero so prestopili dečki po dovršeni ljudski šoli. Grammaticus ali literatus, tako so imenovali učitelja na drugi stopinji pouka, razlagal je grške pesnike, ²⁾ pozneje tudi latinske. Glavni namen te šole je bil dečkom vcepiti okus za blagolasje in lepoto grškega in latinskega jezika. Zatorej je obsegal ta pouk dvoje: Znanost pravičnega govora (scientiam recte loquendi) in razpravo pesnikov (enarrationem poetarum). V prvej se je razvijala metodika in je obsegala naglašanje besedij in pravopis; razpravljalo se je tudi glaso- in oblikoslovje, skladnja in kar je še drugih slovnici potrebnih stvari. Drugi del, enarratio, tical se ni samo pesnikov ampak tudi prozajikov n. pr. Katona in Sallustija. Pri čitanju pesnikov razpravljala se je tudi metrika in ritmika, težki izrazi, bajeslovna zgodovinska in zemljepisna tvarina. S čitanjem najboljših grških in rimskih pesnikov razvila se je olika na celo novi pedagoški podstavi, ki se je v primeru s prejšnjo borno izoliko približevala idealni grški oliki v Atenah, dasiravno je praktična stran pri Rimljanih vedno premagovala. A tudi gramatska šola ni imela strogo strokovnjaškega značaja, ker je pripravljala le občno znanost in formalno oliko, kakor dandanes gimnazije, nikakor pa ni ona pripravljala za posebno stroko. Pravih strokovnjaških šol za modro- in pravoslovje v prejšnjih časih ni bilo, še le v zadnji dobi ljudovlade so se ustanovili oni zavodi, iz katerih se je razvila najvišja rimska olika, — namreč retorske šole ali šole zgovernosti, ki so bile izprva samo grške.

Seveda je trajalo dolgo, prej ko se je pečanje z vědami in grška učenost pri Rimljanih v obče vdomačila. Celó izvrstni govorniki pred Ciceronom so bili slabo izolikani v pravoznanstvu in niso marali za učeno sliko. ³⁾

¹⁾ Tega je treba ločiti od nastopnega, literatus grammaticus imenovanega grškega jezikoslovca. Literator bil je mož srednje olike in izprva večinoma soženj. Tak soženj poučeval je ali samo otroke svojega gospodarja ali pa tudi tuje, za kar so pa morali starši teh otrok gospodarju onega sožnja učinino plačevati. Pozneje pečali so se z elementarnim poukom tudi osvobodenci, ki so služili kot domači učitelji ali pa po najetih sobanah (pergulae, tabernae) ljuške šole odpirali. Kajti država se za pouk podložnikov ni brigala, ampak vse prepustila rodbinam in si pridržala samo nadzorstvo nad šolami gledé navrstvenosti.

²⁾ Po pričevanju Plutarhovem (Quaest. Rom. LIX) bil je Spurij Karvilij prvi, ki je osnoval (234. pr. Kr.) šolo za višo učenost v Rimu. Še bolj je vzpodbudil Rimljane za učenje gramatike Krates, ki je bil prišel 166. pr. Kr. kot poslanec kralja Attala v Rim in pri tej priliki nekolikrat javno predaval.

³⁾ Cic. de orat. I., 10., 40.

Pravi vzrok, da so jako nadarjeni možje kakor Marko Antonij nekako zaničljivo gledali na grške vede, tiči pač deloma v vseskozi praktičnem mišljenju rimskih državnikov in govornikov deloma v njihovem z delom preobloženem življenju, katero jim ni dopuščalo temeljito pečati se z grškimi vedami. V drugem oziru pa so to zaničevanje zakrivili tedanji Grki sami, učitelji modroslovja in zgovornosti, ki so bili sicer jako učenjaki in bistroumni, a večinoma blebetavi, cepidlaki in gizdavi učenjaki, ki so po sobah posedali, državnemu delovanju se pa odtegovali. Taki možje pač niso bili pripravnjaki pridobiti si Rimljane, ki so ljubili strogo revnost in vrlo dostojnost, katerih delovanje je bilo povsem posvečeno državni službi in blaginji someščanov, katerih duh si je s ponosom predočeval svetovno vladno Rima, in se trudil jim vdihniti ljubezen in spoštovanje do znanostij.

Pouk v retorskih šolah je obsegal dva dela. Prvi, teoretski del — *disserere* — sestajal je v predavanjih in razpravah o bistvu zgovornosti in njene logike; temu sledilo je čitanje in razpravljanje izvrstnih govorov, o Ciceronovi dobi posebno Katonovih in Grakovih govorov. Praktični del retorskega pouka pa je imel nalogo različne vrste govorov sestavljati in spisavati, katerih so razločevali tri: Prva vrsta so bili epideiktični-slavnostni govori obsegajoči pohvale in graje, druga vrsta posvetovalni govori *suasoriae* in tretja vrsta sodnijski govori (*controversiae*.) Primer epideiktične šolske vaje: Je-li boljše na deželi ali v mestu živeti? Primer posvetovalne vaje: Agamemnon prevdarja, ali bi svojo hčer žrtvoval? Ali: Bi-li naj Hannibal po bitki pri Kannah Rim napal?

Najtežavnije so bile *controversiae*; zatorej so se v njih še le bolj zreli in izurjeni učenci vadili: Primer prepirke: Zatožba proti sinu, ki se je zoper očeta pregrešil.

Poleg teh prepirnih vadeb prednašali so učitelji lastne govore in jih potem z učenci natančno predelali. Teh govorov so se morali učenci na pamet učiti in jih prednašati. Tako izurjenim učencem so se vprašanja, katera so pismeno obdelali in je učitelju v popravljanje predložili.

Učitelji zgovornosti v Rimu ki so se odlikovali po visoki, znanstveni olik, bili so izprva samo Grki. Pozneje pa, v dobi Lucija Licinija Krasa, nastopili so tudi latinski učitelji zgovornosti, katerim je pa napominani Kras kot cenzor (93. pr. Kr.) z ukazom delovanje ustavil, ker je njihov pouk tako slab bil, da se razum mladih Rimljanov ni bistril ampak otopil in ker so bile njihove šole vadnice nesramnosti in predrznosti.¹⁾ Vendar se je oni ukaz kmalu razveljavil; kajti v zadnjih letih L. Krasa nastopil je Lucij Plocej kot latinski retor. Pa ne samo on ampak tudi drugi rimski učitelji zgovornosti, ki so za njim nastopili, bili so oproščenci, pri katerih se je pogrešala boljša in višja olika. Zatorej so svetovali Ciceronu njegovi prijatelji Plocejve retorske šole ne obiskovati, ker so grške vaje za bistrjenje duha držali za koristnejše.²⁾ Še le za časa cesarja Avgusta nastopil je nek rimski vitez kot učitelj zgovornosti.

Znano je, da so Rimljani od Grakov naprej vrlo napredovali v zgovornosti, da je nastala dolga vrsta odličnih govornikov, prvi pa in najizvrstnejši

¹⁾ Cic. de or. III., c. 24, 93.

²⁾ Suet. de clar. rhet. II.

je bil Cicero, ker je govorništvu v vseh njegovih delih znanstveno obsegal in svoje nazore o tej umetnosti deloma po pečanju z grškimi viri deloma po lastni izkušnji in lastnem premišljevanju si pridobil ter popisal v knjigah, ki se ne odlikujejo samo po izvrstni vsebini, temveč tudi po izredno lepi pisavi. Najvažnejše v tem oziru je njegovo delo de oratore = o govorniku.¹⁾ V prvi dobi cesarjev pa je kot učitelj govornišva najbolj slovel Kvintilijan, ki je dal vsemu govorniškemu pouku in delovanju zvišeno, нравstveno podstavo ter sestavil poučno knjigo, ki je važna vsled podrobnostij govorniških pravil, še bolj pa vsled etskih načel, katerih naj bi se držali Rimljani ne samo pri vzgoji in pouku, temveč posebno pri delovanju v praktičnem poslovanju.

(Konec prih.)

Izleti po Zgornji savinjski dolini.

(Botanično-potopisne črtice.)

Pišeta: Kocbek & Žager.

(Dalje.)

3. Izlet k sv. Urbanu.

Tam, kjer se steka Dretja v bistro Savinjo, stoji na vabljivem gričku samostan oo. frančiškanov s prekrasno cerkvijo Marija Nazaret. Na južni strani tega grička pelja pot na Dobrovlje — k sv. Urbanu.

Ko prekoračiš nekaj travnikov, greš nekaj časa v gozdu. Od tod je pot precej strm in kamenit ter te brzo ugreje. Na levi strani vidiš tik pota obilo peščenih jamic, kjer kopljejo pesek za snaženje kuhinjskega orodja.

Dalje potuješ večinoma mej razsežnimi ledinami. Tú najdeš koncem junija in začetkom julija dokaj zanimivih rastlin, kakor n. pr.: kranjsko lilijo (*Lilium carniolicum*), arniko (*Arnica montana*), vejnat kosmulek (*Anthericum ramosum*) z lepimi belimi cveti, raven trnecelj (*Stachys recta*), klobčasto zvončico (*Campanula glomerata*), gorsko in rudečo deteljo (*Trifolium montanum in rubens*), ozkolistni vrbovec (*Epilobium angustifolium*), navadno bučeno (*Tencrium chamaedrys*), pegast svinjak (*Achyrophorus maculatus* Scop.), grmičasto španjsko deteljo (*Dorycnium suffruticosum*), rumen lan (*Linum flavum*), lepljiv lan (*Linum viscosum*) z rudečimi cveti in lepljivim stebлом, tenkolistni lan (*Linum tenuifolium*), močvirnato deveto srajčico (*Gladiolus paluster*) — krasna cvetka z enostranskim grozdom bagrenastih cvetov, pomarančasto žolti masleni grint (*Senecio aurantiacus* Hoppe), ki se popolnoma vjema z rastlino št. 1797, izdano v „Flora exsiccata Austro-Hungarica“.

Dobre pol ure potrebuješ, da prideš na vrh Dobrovlja. Tam blizo je meja, ki deli rečiško, mozirsko in braslovško Dobrovlje. Od tod imaš tudi lep razgled po zgornji savinjski dolini, tja proti sv. Križu, sv. Urši in Pohorju. Vidiš pa še tudi po Dobrovlju daleč na okolu.

Tú se vzdigujo večinoma kameniti griči, ki s svojimi okroglimi, belimi pečinami mej temnim zelenjem dalekemu opazovalcu predočujejo čede belih jagnjičev. Na vznožju gričkov nahajajo se lijakaste kotline, v katerih zapaziš gozde in polja. Sploh se vzhodni del Dobrovlja razprostira jako na široko, noseč obilo gričkov, ki so večinoma porasli s smrekovino, tako da malo preostaja za druge kulture. Prebivalci, ki so precej oddaljeni jeden od drugega, postavili so si

¹⁾ Prim. Dr. Raphael Kühner: Cicero's drei Bücher vom Redner str. 8.

svoja stanovanja največ po vrhlih navedenih gričkov, da-si bi poljske pridelke mnogo lažje spravljali nizdol nego jih morajo sedaj navkreber.

Ko bi se od poprej imenovane trojne meje hotel podati proti Mozirju, prišel bi na „Pušinski skok“, t. j. zelo globok, strm prepad. O tem si ljudstvo pripoveduje sledeče:

Ko so Turki šli iz Črete, jezdili so naravnost po sredini pogorja proti Mozirju. Prišedši do Pušinskega skoka vidijo lepo, gladko cesto notri v Loke. Zato poženejo svoje konje v dir. Naenkrat pa jim zmanjka tal in nad polovico krvolokov pogine s svojimi konji v strašnem prepadu. Ostali Turki pa, ki so še pravočasno ustavili konje, podali so se po drugem potu navzdol ter srečno prišli tja nekam blizo Mozirja. Tam so si napravili kosilo pod neko lipo. V spomin zasadili so okoli tamošnje lipe mnogo mladih lipic. Te lipice so rastle ter so se z debli zarastle takó, da je bila poslej le ena obsežna lipa. Bila je baje tolika, da je pastir sloneč na jedni strani moral močno vpiti, če je hotel zaklicati pastirja na nasprotni plati. Ta lipa je imela v obsegu neki 9 sežnjev. — Stari ljudje pravijo, da se še vidi štor te čudovite lipe tam na Šmiheljskem (mej Mozirjem in Šmiheljem), vendar nama nihče ni mogel natančno zaznamovati kraja, kjer je lipa stala.

Potujmo dalje po Dobrovlju. Kake pol ure imaš še korakati vedno malo navzdol, ko prideš v kotlino, kjer na malo vzvišanem prostoru sredi mej drevjem zagledaš

a) cerkev sv. Urbana.

Preljubi sveti Urban,
Ti dober naš mejaš,
V goricah ti stanuješ
In zlahtno grozdje 'maš.

Tukaj te vrstice sicer niso na pravem mestu kakor sv. Urban ne, kajti vinogradov je v celej okolici malo; mej potom videla sva samo dva mala vinogradiča. Morebiti so grički, obilo na okrog raztreseni, bili nekdanj poraseni z žlahtno vinsko trto.

Cerkvica sv. Urbana je precej skrita. Zagledaš jo še le, ko si dober streljaj od nje oddaljen. In baš zato, ker jo vgledaš nepričakovano, prikupi se ti še bolj, vže na prvi pogled.

Mala cerkvica je bila nekdanj braslovška podružnica, l. 1798. pa je prišla k lokaliji Marija Nazaret. Cerkvene račune je še sicer do l. 1860. vedno vodil braslovški župnik, katerega leta se je pa administracija oddala M. Nazaret.

Tú je morala cerkev stati vže leta 1426, ker v gornjegraškem samostanskem urbaru od l. 1426. bereš na strani 49: „Wolf vnderm puhel ¹⁾ seruit census ad sanetum Urbanum.“

Vnovič bila je cerkvica zidana l. 1655. ali 1656. Zdaj je obokana. ima jeden marmornat altar in nove orglje. L. 1829, je bil zvonik povišan in na novo krit. Zvonova sta dva; manjši je iz l. 1676. večji pa iz l. 1719.

b) Vračka zijalka.

Ako greš od sv. Urbana proti jugu, prideš v četert uri na najnižje mesto kotline. Tja se stekajo vse vode, ki nastanejo v deževju. Tudi mali potoček, v katerem sva vjela raka — koščaka, žubori po tistem logu proti nenasitnemu žrelu. V tem kotlu je namreč več podzemeljskih votlin, v katere zginavajo vode. Pravijo, da voda, ki tukaj v zemljo vré, na vznožju Dobrovija pri žlaborskem mlinarju izpod zemlje izvira.

Tudi naju gnala je radovednost na to mesto, in to tembolj, ker se blizu tam nahaja podzemeljska jama. Po kmetu Vratniku, kateremu slišijo okrog ležeči závodi, imenujejo jo „Vračko zijalko“.

¹⁾ Zaveršnik na Čreti.

Ker sva o tej jami slišala razne govorice, sklenila sva jo natančneje preiskati. Vzela vsa sabo mežnarja, ki je nesel 8m dolgo lestvico, in njegovega soseda Keceja: spremljal nas je še pa 10letni fant, Žager Jožek.

Od mesta, kjer se vode zgubljaajo v zemljo, moraš še iti kakih 5 minut navkreber, da prideš do zijalke.

Vhod in zunanja oblika jame te spominja na kako podzemeljsko klet. Hodnik je raven, 3m širok, 50m dolg in nejednako visok. Vendar prav lahko hodiš stojé. Celi obok brez kapnikov je podoben zidanemu oboku. Po tleh je blato, ob straneh in na oboku je tudi kamenje mazasto.

Ko pridemo do konca jame, zagledamo na desni strani veliko skaló, podobno kakemu ognjišču. V oboku pa se je videla nad nami mala votlina. Postavili smo lestvico na skalo ter varno lezli jeden za drugim v nepoznate prostore — v zgornjo jamo. Tú naj opomniva, da sta bila tudi spremljevalca prvič v zgornji jami, kamor si le malokdo upa. Ko prideš v zgornjo jamo, moraš laziti po pečinah polnih lukenj, skozi katere vidiš v spodnjo jamo. Bali smo se, da se nam pôd podere, kljub temu lezli smo pogumno naprej. Prišli smo zopet na blatno stezo. Obok je v tej jami jako visok. Na njem kakor tudi na stranéh zreš krasne kapniške, oblakom nalikujoče skupine. Kapnine so večinoma bele.

Tudi zgornja jama je kakih 50m dolga in mora biti kje s planim v zvezi, ker smo notri našli žive polže, kobilice in strhnelo lisičjo lobanjo. Pravi se, da vodi ta jama pri Ramšaku — pol ure oddaljenem kmetu — na plano. To je lahko res, kajti zaradi blata in ožine nismo mogli naprej. Pravih, ledenim svečam podobnih kapnikov tú ne najdeš.

Po istem potu vrnili smo se na prosto.

Mala podzemeljska jama nahaja se še v Žlabru, blizu nazarskega samostana.

(Dalje prih.)

Občni zbor „Narodne šole“ v Ljubljani,

dné 2. septembra 1889.

(Dalje.)

Statistika društvenikom kaže, da ustanovnikov ni priraslo niti v zadnjem niti v predzadnjem letu. Vknjiženih je 18 z vsoto 315 gld.; torej še niso vsi ustanovniki vplačali popolni znesek 20 gld. Nadejati pa se tudi ni, da bi se to kedaj zgodilo, terjati se skoro ne more, ker so ustanove bolj dobrotne, za katere društvo nima dajati vračila. Izmej 18 ustanovnikov so že 4 umrli. — Ustanovnina je naložena in obresti znašajo od dveh let skupaj 47 gld. 56 kr., ki so tudi z glavnico hranjeni.

V pomnožitev ustanovnine bi bilo priporočati, da slavni občni zbor sklene, naj se od izkazanih obresti 20 gld. pripiše k ustanovnini na ime „Česko-slovenskega spolka v Pragi“, ki je dné 17. maja 1888. l. vsled prijaznega posredovanja našega častnega člana, Jana Lego-ta, poslal 30 gld. Ta izredna podpora zasluži, da se ohrani v spominu lepi slovanski vzajemnosti v znak.

Društvenikov z letnim doneskom je bilo leta 1888. = 73 šol, 57 učiteljev, torej 130 skupaj; l. 1889. se je število šol povišalo na 89, učiteljev pa zmanjšalo na 48; skupaj je bilo l. 1889. plačujočih članov 137.

Razun teh pravih udov (§ 5.) je bilo l. 1888. — 60 ljudskih šol brezplačno obdarovanih; 30 ljudskim šolam so se podarili vsled odborovega sklepa učni pripomočki za številenje in oblikoslovje in slavni c. kr. deželni šolski svet je zaznamoval one šole, katere so darovana darila najbolj pogrešale, ter tudi izrekel svoje priznanje odboru za dobrodelnost.

V zadnjem društvenem letu je bila le 24 ljudskim šolam brezplačno v šolskem blagu naklonjena podpora; vrednost daril broji za 1888. l. = 206 gld. 26 kr. in za leto 1889. = 122 gld. 88 kr.; torej skupaj 329 gld. 14 kr. Pri

razdelitvi podpor se ni prezirala nobena prošnja in odbor je storil v zmislu § 12. društvenih pravil, kolikor je gmotno stanje „Narodne šole“ dopuščalo.

Število podpirancev še ni bilo nobeno prejšnjih let tako visoko, kakor baš zadnji dve leti, posebno 1888. in odbor se je srčno radoval, da je ravno povodom 40-letnice najdobrotljivejšega našega vladarja doseglo število obdarovancev tako znatno visokost.

Tudi od slavne „Matiče Slovenske“ z dopisom dné 2. novembra 1888. podarjene zemljevide, katerih je še prav velika skladovnica na ponudbo, razdelili smo gg. učiteljem in nekaterim šolam, ki so se zanje oglasili. Kdorkoli jih želi imeti, naj se potruži h g. prvomestniku in dobi jih précej brezplačno. Izrečno pa moramo opomniti, da manjka: Avstrije, Evrope, Rusije, Azije, Avstralije. Od severne in južne Amerike je le že nekoliko izvodov na razpolaganje; od drugih je pač še prav veliko dobiti, tako: 1. Balkanski poluotok, 2. Italija, 3. Španija in Portugal, 4. Francija, 5. Belgija in Nizozemsko, 6. Britanija, 7. Škandinavija, 8. Švica in 9. Nemčija.

Istotako je šlo drugo darilo slavne „Matiče Slovenske“, to je 190 izvodov: Telovadba II. del mej svet. Knjižica se je razdelila učiteljem na Štajerskem, Primorskem in Kranjskem. — Za oba darova slavni „Matici Slovenski“ pristrčno zahvalo tudi na tem mestu.

„Narodna šola“ se ne more ponašati z mnogimi podporami posamičnih dobrotnikov; dohodki pa ostajajo — hvala podpirateljem — skoro na isti višini že več let zaporedamo; množina porabljenega šolskega blaga se vzdržuje na enakomernem površju, da-si smo letos 50.366, to je za 12.000 komadov več pisank razposlali mimo predlanskih 38.264. Učnih šolskih knjig se je v obeh letih razdelilo 689 izvodov, sicer to število ni visoko z ozirom na število vseh šolskih otrok na Kranjskem, vendar je količina vsega šolskega, po društvu razposlanega blaga nekako merilo in dokaz, da šolstvo na Kranjskem leto za letom napreduje in da „Narodna šola“ tudi marsikaj pomaga pri vspehu. Ko bi odbor imel več materijelnih sredstev, storil bi gledé na druga učila mnogo več; zato se društvena skrb obrača bolj na pridobitev drobnega blaga, katerega mladina neprestano potrebuje in za katero revni stariši težko trosijo novce.

Za novo šolsko leto naj zabeležimo še ta malenkostni napredek, da bodo boljši črtalniki izpodrinili prejšnje trde kamničke, ki so rezani iz škriljevine. Z Dunaja so poslali tukajšnjim založnikom uzorce mehkih, svetlo piscoh črtalnikov, s katerimi se po prožnej in kamniti tablici prav voljno piše. Tako se ploščice in črte ne bodo hitro odrgnile. Najbolj se bodo otrokom prilegali s papirjem oviti trioglati, ki imajo to prednost, da se ne strkljajo s klopj na tla in da se mej prsti kaj pripravno drže ter lahko obrezujejo. Gospode tovariše opozarjam na to majhno, a vendar važno pridobitev. Navadna škatljica bode menda le 30 novcev stala. Sicer ne delam propagande za tablice in črtalnike, ki so s higijenskega stališča obsojeni, vendar, kjer je poraba tega učila neizogibna, tam naj se rajši vpelje boljše blago za skoro isto ceno.

Odbor ni zgrešil prositi razne korporacije za podporo; iz računov je razvidno, da se je prošnjam tudi ugodilo. Slavni mestni magistrat izplačuje po občinskem svetu votirano, veledušno podporo v dveh obrokih, zato ima blagajnica „Narodne šole“ za leto 1889. še dobiti dné 1. oktobra 100 gld. — S preostankom 194 gld. 43 kr. bode imelo društvo za prvo silo krog 300 gld. pripravljenih za novo šolsko leto.

Iz društvene kronike naj še povem, da smo lansko leto 23. junija poslali čast. g. Jan Lego-tu lepo izdelano častno diplomo, za katero se je jako laskavo zahvalil in od gospice Krasnohorske, kateri se imamo zahvaliti na izdavi „Pri-povedka o vetru“, došlo nam je tudi zahvalno pismo za telegram poslan iz zadnjega občnega zbora.

(Konec prih.)

Književna poročila.

Slovenska čitanka za prvi razred srednjih šol. [Sestavil in izdal dr. Jakob Sket, c. kr. profesor. Cena 80 kr. To je naslov 184 strani obsežni knjigi, katero je založila in ravnokar v svoji tiskarni izdala družba sv. Mohora v Celoveu. Čitanka ima 184 sestavkov v vezani in nevezani besedi od najboljših pisateljev in pesnikov naših, ter vtegne, kolikor nam je bilo možno v naglici presoditi, dobro služiti svojemu namenu. Ker je knjiga poučna in zabavna, vredna je, da jo gorko priporočamo tudi nedijakom.]

Narodne pesni koroških Slovencev. Zbral in na svitlo dal J. Scheinigg, c. kr. gymn. prof. v Celoveu. Ljubljana. Tiskala in založila Ignac pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg 1889. Ta zbirka, ki nam je te dni došla, ima na 463 strani 1041 narodnih pesnij, izmed katerih jih je največ zanih na Zili in v Rožu, najmanj na Podjurskem. Zbirka je lep prinos našemu narodnemu slovstvu ter priča o veliki marljivosti gospoda nabiratelja. Zunanja oblika knjige dela pa tudi vso čast tiskovnemu zavodu znane in podjetne tvrdke Bamberg-ove v Ljubljani, kateri želimo ž njo mnogo vspela.

Logaško okrajno glavarstvo. Zemljepisni in zgodovinski opis. Uredil Vojteh Ribnikar v Logatecu. Izdalo „Društvo učiteljev in šolskih prijateljev okraja Logaškega“. 1889. Tako se nazivlje 108 strani obsežna, prav lična knjiga, v kateri so opisane nastopne vasi in selišča: Babino polje, Begunje, Bloke, Cerknica, Črni vrh, Dolenji Logatec, Godovič, Gorenji Logatec, Grahovo, Hotederšica, Idrija, Ledine, Planina, Rakek, Rovte, Stari trg pri Ložu, Sv. Vid nad Cerknico, Sv. Trojica, Unec, Vojsko, Zavrtač, Žiri, Spodnja Idrija. Vse te opise spisali so dotični gg. učitelji in se nahaja v njih mnogo zanimivega gradiva, katero bode jako dobro hodilo za pospeševanje domoznanstva. — Mi se veselimo tega novega ploda učiteljske marljivosti, ki ne časti le gg. pisateljev, ampak ves učiteljski stan. Da bi našli gg. tovariši logaški mnogo posnemovalcev, njihovo delce pa mnogo bralcev zlasti pa tudi — kupcev. — Knjiga „Logaško okrajno glavarstvo“ lepo v platno vezana velja le 65 kr., po pošti 5 kr. več in se dobiva pri gosp. Vojteh Ribnikarju, nadučitelju v Dolenjem Logatecu.

Letno poročilo narodnih šol v Ljutomerskem okraju v šolskem letu 1888/89 nazivlje se 50 strani obsežna knjižica, katero vsako leto izdaje okrajno učiteljsko društvo v Ljutomeru. Po predgovoru nahajamo zemljepisne črtice Ljutomerskega glavarstva, potem „Nekaj o pridelovanju sočivja“, „Nar. pravljice iz Ljutomerskega okraja“, naposled pa šolska kronika, v kateri se naštevajo člani okrajnega šolskega sveta, krajni šolski sveti in učenci in učenke v Cezanjevih, na Ovenu, pri sv. Križu, v Ljutomeru, pri Mali Nedelji in v Veržeju. V vseh teh šolah bilo je 919 učencev, 902 učenk, skupaj 1821 otrok, izmed katerih jih je za prestop v višji razred bilo sposobnih 1512 ali 83%.

[Vodstvo šolske družbe sv. Cirila in Metoda.] Izdalo je ravnokar Vestnik, v katerem je izvestje o IV. veliki skupščini na Bledu, imenik podružnic, pokroviteljev, vodstva, nadzorništva, razsodništva in so naštetih društveni zavodi.

Dopisi.

Iz Ljubljane. (Občni zbor „Učiteljskega društva v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam“) vršil se je 2. dnét. m. dopoldne ob 9. uri v magistratni dvorani, ob navzočnosti 30 udov.

Zborovanje pričel je predsednik proš dr. Jarc z zahvalo za mnogobrojno vdeležbo in željo, da bi se to eminentno blagodejno društvo mej učiteljstvom zmirom bolj širilo. 10 vdov in 19 sirot dobiva podporo iz društvene blagajnice.

Neumorno delujoči tajnik in blagajnik Matej Močnik naglaša, da društvo letos obstoji že 25. leto, da je je v prvo ustanovil pod škofijskim nadzorstvom ranjki kanonik Zavašnik, l. 1870 pa, da je prešlo v lastno oskrb učiteljev. Od l. 1882 uživajo vdove po 100 gld., sirote četrtno zneska, kot letno podporo. Račun kaže prihodkov 4005 gld. 34 kr., stroškov pa 2398 gld. 68 kr. Premoženje se je preteklo leto pomnožilo za 600 gld. in iznaša 45.750 gld. Udov šteje društvo 69. Pregledniki računov izvolijo se gg. Belar, Žumer in Kavčič. Na vrsto pride razprava o mnogih prošnjah vdov, sirot in učiteljev za podpore. Trem učiteljem, katere so zadele nezgode, dovoli se podpore po 20 gld., neki hromi učiteljski siroti tudi 20 gld. Druge prošnje se odklonijo. Tajnik in blagajnik g. Močnik potem obširno razvija svoj že odboru predloženi načrt o preuredbi pravil, katerih glavni smoter gre na to, da učitelji, ki so udje, dobivajo, ako so upokojeni, po 10 letih po 20 gld., po 20 letih 40 gld., po 30 letih 60 gld. podpore na leto, po 30 letih oprostě se tudi vsakega prisosa. Vdove in sirote pa bi vživale iste podpore, kakor doslej ali morebiti še boljše. Tem načinom bilo bi upati, da pristopi mnogo mlajših učiteljev, ki naj bi po mnenju g. Močnik-a vživali tudi koristi društva, kajti drevo se sadi, ne da bi se vprašalo, kdo vživa koristi. O tem predlogu unela se je jako živa in obširna debata, katera je trajala skoraj do $\frac{1}{2}$ 12. ure. Pro in contra je bilo mnogo govornikov. Konečno se je na predlog g. Žumer-ja odboru naročilo, naj pravila vzame še jedenkrat v pretres in poroča potem občnemu zboru prihodnje leto. V odbor so bili izvoljeni: predsednik g. dr. Jarc, tajnik g. Matej Močnik, odborniki gg. Govekar, Praprotnik Andrej, Stegnar, Andrej Žumer, Čenčič, Borštnik in Tomšič. Predsedniku in tajniku izrekla se je zahvala in zborovanje končalo ob $\frac{1}{2}$ 12. uri.

„Sl. N.“

Sv. Jurij na Ščavnici. Učiteljstvo ljutomerskega in gornjeradgonskega okraja imelo je dně 5. septembra 1889 pri Kapeli svojo uradno, konferencijo katere so se vdeležili razun večine učitelje vsi učitelji.

Zborovanje vršilo se je v Kapelski šoli. Predsednik g. c. kr. šolski nadzornik spominja se pokojnega carjeviča in zbrano učiteljstvo vstane v znak žalobe. Zatem predstavi došle goste, kot g. okrajnega glavarja iz Ljutomera, g. Kryl-a, realnega učitelja iz Ljutomera, g. Lasbaher-ja, učitelja v Črešnovcih i. dr. Svojim namestnikom imenuje g. učitelja Horvat-a iz Ljutomera, zapisnikarjema bila sta voljena gg. Pušenjak in Schneider iz Cvena.

Sedaj prečita g. predsednik došle naredbe in ukaze, med katerimi je omeniti odlok, da se mora prošnji za petletne doklade priložiti zadnji dekret in nakaznica zadnje doklade, ako je dotičnik vže katero doklado dobil; petletne doklade računajo se pa od dneva nastopa službe in ne od dneva imenovanja, ter zatrdilo, da se pri lanskih uradnih konferencijah pogovorjene nove šol. knjige za nemščino vže v ministerstvu obravnavajo.

O prvem vprašanju, „Kakšen mora biti pouk, da bode odgojevalen“, poročal je g. Erzenjak. Debate so se vdeležili gg. Freuensfeld, Cvahte in Strelec. Teze so se stavili gg. Sadra, Juvan in Pušenjak.

Zatem govoril je g. Ivan Balon, tehnični vodja v Ptuju, o kulturi in cepljenju ameriške trte. Kazal je načine cepljenja in sejanje praktično in podal navod, kako se trte za posamezne zvrsti zemlje izbirajo. K temu priporočal je iz francoskega predstavljeno knjižico „Ueber Anpassung der Reben“, katera se dobi za 50 kr. Govor bil je z navdušenjem sprejet.

O šolskih knjižnicah referiral je g. Vogrinec. K predmetu govorili so še gg. Strelec, Freuensfeld in Erzenjak. Prvi povdarjal je potrebo razrednih knjižnic, kako in kedaj se knjige učencem priporočajo in kako sečitana knjiga praktično vporabi. G. Freuensfeld nasvetuje, naj gleda vsak učitelj na to, da bodo krajni šol. sveti dovolili vsako leto neko vsoto za nakup knjig za šol. knjižnice, da se začenjajo otrokom še le med 3. in 4. šol. letom knjige posojevati ter da naša konferencija „Vrtec“ posebno priporoča, h čemur še g. pred-

sednik omeni, da bolje knjige za našo mladino ne pozna, kakor je „Vrtec“. *) Vse teze so se sprejele.

G. Pušenjak in g. Bregant poročata za tem o stanju šol. vrtov, katero poročilo bilo je povoljno; s posebnim veseljem vzelo se je na znanje, da je darovala ljutomerska posojilnica 100 gld. za šol. vrte istega okraja. Volitve v književni odsek in stalni odbor v dosedanjih teh odborih niso nič spremenile.

H koncu interpeluje g. Strelec okr. šol. svet gornjeradgonski, zakaj se renitenti ne kaznujejo ter podpira svojo interpelacijo s takimi dokazi kateri naše uboštvo v tem obziru res gorostasno dokazujejo. — Potem pa se je zborovanje sklenilo. Stanimir.

Od Bolske. — Ker se o „Savinjskem učit. društvu“ že toliko časa nič slišalo ni, mislilo bi se lakko, da ali dremlje ali je pa čisto zaspalo. Da temu ni tako, razvideli bodo blagi čitatelji iz naslednjih vrstic govorečih o njega zadnjih dveh zborovanjih. Prvo vršilo se je dné 9. maja t. l. v št. Pavlu in se ga je vdeležila velika večina udov. V svojem otvorilnem govoru omenjal je g. predsednik velike uloge, kojo igra prijazni majnik v zadevi ljudskega šolstva sploh in učiteljstva še posebej ter želel konečno, naj bi se krasnega daru tega meseca veselili še tudi naši nasledniki do najpoznejih časov, v kar pomozi Bog! Ko se je potem zapisnik zadnjega zborovanja odobril, vršila se je volitev novih funkcionarjev društva, a na predlog g. Megliča ostalo je vkljub ugovarjanju starih „sarž“ vendar vse pri starem in tako je tudi prav. Za tem nastopi g. nadučitelj Šorn ter poroča o prvem zborovanju zaveze slov. učit. društev. Zagotovljen sme biti, da je imel mej obširnim in mikavnim govorom zveste in hvaležne poslušalce. Po sprejetih raznih predlogih vršila se je dražba društvenih časnikov, koja je naklonila blagajnici lepo svotico. Za dobro telesno hrano skrbel je vrl oštr Vošnjak.

Dné 4. julija sešlo se je zopet lepo število sotrudnikov v prijaznem št. Juriju. Ker g. tajnik ni bil navzoč, prevzel je za ta dan njegov posel nadučitelj Reich. Po njem prečitan zapisnik zadnjega zborovanja odobril se je soglasno. Iz g. predsednikovega izvestja je razvidno, da se hoče g. Zotter tajništvu po vsej sili odpovedati, ker je z drugim delom preobložen in da društveno vodstvo ni sprejelo v 11. šte. „Popotnik“-a objavljenih dopisov vodstva zaveze. O tem predmetu razpravljalo bo se pri prihodnjem zborovanju, mej tem se pa pri direktoriju povprašalo, zakaj da našemu društvu ni poslal imenovanih dopisov. Predavanje nadučit. Reich-a o važnosti zgod. pouka v ljudski šoli se zgodovinsko sliko se je s pohvalo sprejelo. Omeniti je še treba da sta ta dan društvu na novo pristopila gosp. M. Zupančič iz Gomilskega in gospica Leticija Ahčin iz št. Jurija. J. R.

Novice in razne stvari.

[Presvitli cesar] podaril je načelnici dekliške šole šolskih sester v Celju za razširjenje šolskega poslopja 200 gld.

[Imenovanja] Minister za uk in bogočastje imenoval je suplenta na ženski pripravnici gosp. Viljema Hallado in suplenta na tukajšnji realki g. Fr. Orožna glavnima učiteljema (Hauptlehrer) na učiteljskem izobraževališču v Ljubljani.

[Iz c. kr. štaj. dež. šolsk. sveta] V seji, dné 12. septembra t. l. je dež. šolski svet vzel nadzornikova poročila o dež. mešč. šolah v Gradcu in Radgoni, kakor o gluhonem. zavodu v Gradcu na znanje, je odobril nadaljni obstanek prov. dekliške šole v Mürzzuschlagu, je javil prov. četrti razred v Špitalu na Semering-u definitivnim, je privolil, da se ljudski šoli v Lieboch-u in Pöls-u nad Judenburg-om razširijo za jeden prov. razred ter da se upelje na lj. šoli v Kindberg-u pouk v goslanju kot neobvezen predmet.

*) Kaj pa poreče k temu reforent tega vprašanja pri letošnji Ptujski konferenciji? Stavec.

[Iz e. kr. deželnega šolskega sveta kranjskega] (v 18. dan julija in v 19. dan avgusta t. l.) Nadučitelj je bil za kazen premeščen na drugo šolo brez opravilne doklade. — Otrokom pokojnega učitelja Ivana Novak-a (v Šent-Mihelu) nakazala se je četrtna stanarine, ki jo je pokojnik užival. — O nastavi izpraznjenih služeb dveh glavnih učiteljev na e. kr. učiteljišču se je predlagalo slavnemu ministerstvu. — Služba šolskega sluga na e. kr. izobraževališču za učiteljice v Ljubljani oddala se je dozdanjemu slugi Val. Cerar-ju. Dovolile so se petletnice, nagrade in denarne podpore. — Deželnemu odboru se je predlagal proračun za stalne učiteljske plače za l. 1890. (286.715 gld.) — Ravno tako se je tudi deželnemu odboru nasvetovalo, katerim šolskim občinam naj se dajo podpore za zidanje šolskih poslopij. — Šestrazredna mestna dekliška šola v Ljubljani se je razširila v sedmerorazredno in trirazredna mestna nemška dekliška šola v četrterorazredno (če bode namreč to odobril deželni odbor). — Peterorazredna šola se četrterorazredni v Metliki ni dovolila. — Vasi Primskovo, Huje, Klanec, Čirčiče, Gorénje in Rupa se iz šolskega okraja v Kranju ločijo in se določijo, da se za te vasi ustanovi posebna šola blizu Primskovega. — Učiteljevi vdovi Frančiški Legat v Budanji se je nakazala postavna pokojnina. — Rešilo se je več prošenj za vzprejem v e. kr. učiteljišče, v srednje šole, za nagrade in denarne podpore.

[„Zaveze slov. učiteljskih društev“ podpredsednika] gospoda Antona Razinger-ja, učitelja v Ljubljani zadela je težka izguba. Umrli mu je namreč 21. t. m. soproga gospa Matilda, roj. Tuma po dolgem mučnem trpljenju, še le 36 let stara. Bodi ranjki zemljica lahka; naj v miru počiva!! Hudo zadetemu tovarišu pa izrekamo na velikej izgubi prirčno sožalje!

[Za novo obrtno šolo] v Ljubljani oglasilo se je tudi letos preveč učencev in učenk. Število na deškem oddelku omejilo je ministerstvo na 15, na ženskem oddelku pa na 24. Ker se jih je za vsak oddelek oglasilo nad 40, si vsakdo lahko misli, koliko jih je potrtega srea odšlo, ne da bi vedeli kam, Faktično je veliko premalo učilnic. Ker je dandanes splošna vojaška dolžnost, ker je skoro vsak, kdor je količkaj zdravih udov, vojak in ker se zahteva in želi, da bi vojaki bili kolikor možno omikani, trebalo bi vsekako, da bi vlada pomnožila učne zavode, kajti sedanje stanje, ko se ukaželjna mladina od učilišč takorekoč odganja, pač ni zdravo.

„Sl. N.“

[Na ženskem učiteljišču] v Ljubljani prestalo je izpit 40 kandidatinj, 56 pa ne. Odstotek odklonjenih je izredno visok.

[Gimnazija v Kranju], ki ima letos samo še četrty razred, šteje samo še 8 dijakov in 5 profesorjev. Številke same so znamenje bližajočega se konca.

[Svečanost otvorjenja „hrvatskega učiteljskega doma“] v Zagrebu dne 4.—6. t. m. se je kaj lepo obnesla. Hrvatsko ljudsko učiteljstvo prihitelo je od vseh strani širne domovine v hrvatsko prestolico, pa tudi narod slovenski je bil častno zastopan pri tej krasni slovesnosti, kajti slovensko učiteljstvo se je vdeležilo redke svečanosti v lepem številu ter je zopet pokazalo in utrdilo bratsko vez, ki nas veže vže od nekdaj po veri in jeziku. Podrobneje poročamo o tej slavnosti in o izbornih vspehih stanovske zavednosti in vzorni delavnosti hrvatskih tovarišev svojih drugokrat.

Naznanilo. P. n. gospodom naročnikom na didaktone naznanjam, da radi mnogih predpriprav se je delo zelo zakasnilo ter pričelo se je še le v polovici septembra. Prosim lepo, naj blagovolé potrpeti. — Prej ko dobó inštrumente, se jim bode objavilo. Vabeč novih naročnikov, bilježim z vsem spoštovanjem udani A. Luznik. V Škrbini (p. Komen), 20. sept. 1889.

Vabilo. Šmarijsko-Rogatsko učit. društvo zboruje dné 1. oktobra t. l. ob 11. uri v Šmarju sè sledečim vspehom: 1. Zapisnik. 2. Dopisi. 3. „O regulaciji plač ljudskih učiteljev na Štajerskem“, govori g. E. Blenk. 4. „V zadevi ustanovitve kmetijske podružnice v Šmarju“, govori g. Jos. Kotnik. 5. Predlogi. Radi važnosti 3. točke vabi posebej k mnogobrojnej vdeležbi odbor.

Spremembe pri učiteljstvu.

Na Štajerskem: Gospod *Fran Praprotnik*, nadučitelj pri D. M. v Puščavi dobil je naduč. mesto v Mozirju, g. *Anton Sieka*, poduč. pri sv. Marku niže Ptuja pa naduč. mesto pri sv. Tomažu (Ormož). Gosp. *Gustav Vodušek*, učitelj v Hrastniku, pride v Trbovlje-Vode, g. *Albin Wankmüller*, poduč. v Makolah je postal učitelj v Čadrami, g. *Ivan Terschowetz*, dosedaj učitelj na zasebni šoli nemškega šulvereina v Sevnici, pa je imenovan za učitelja v Hitzendorfu. Gspdc. *Tereza Kordiš*, poduč. v Vitanju pride v Žalec, gosp. *Ant. Glaser*, prov. poduč. pri sv. Jakobu v Makole, g. *Jean Weick*, supl. v Brezulah pa gre za suplentata k D. M. v Puščavo. Gspdc. *Marija Putré*, učiteljica na dekl. mešč. šoli v Mariboru se je službi odpovedala; učiteljica gospa *Frančiška de Scribus* v Ljutomeru je stopila v stalni pokoj. Za učiteljico ženskih ročnih del na šolah Mozirje-Rečica nameščena je gospodična *Katariana Novak*.

Na Kranjskem: Gospod *Frančišek Raktelj*, učitelj na II. mestni šoli v Ljubljani imenovan je nadučiteljem ravno tu. Gosp. *Jožef Hribar*, pom. učitelj na II. deški šoli v Ljubljani je premeščen na I. deško šolo. Gspdc. *Emilija Witschl*, supl. na šoli vadnici, pride za pomožno učiteljico na štirirazredno nemško deklisko šolo, na v sedemrazrednico razširjeni slovenski dekliski šoli pri sv. Jakobu pa je vstopila kot pomožna učiteljica gspdc. *Marija Moos*, izpraš. učit. kandidatinja ljubljanska. Gosp. *Josip Novak*, potrjeni učiteljski pripravnik, pride zač. na drugo učiteljsko službo na Dobrovo pri Ljubljani. Gspdc. *Kristina Schuller*, potrjena kandidatinja, pride zač. na drugo učiteljsko službo v Bistrico v Bohinju. G. *Josip Kramar*, naduč. v pok. v Škofji Loki, je umrl. N. v m. p.!

V Goriški okolici: G. *Edvard Prinčič* je stalno potrjen za Pevmo, g. *Fran Cicero* pride s Trnovega v Lokovec, g. *Fran Leban* pa iz Lokovca na Trnovo, g. *Leop. Pavelin* pride iz Temnice v Gabrije pri Ajdovščini, g. *Josip Križnič* z Banjšice v Lig, g. *Ignacij Križman* (mlajši) pa iz Dornberga v Gabrije pri Mirnem, gspdc. *Josipina Jug* je stalno nameščena v Mirnem, g. *Karl Jeranko* gre z Kambreske v Avče, g. *Josip Vittori* iz Podgore v Opatjeselo, g. *Karolina Kocijančič* iz sv. Križa v Bilje, g. *Alojzija Bavec* iz Šempasa v Sv. Peter. — Od izprašanih učit. kandidatov so imenovani začasno: g. *August Poberaj* za Banjšice, g. *Andrejas Tomažič* za potovalnega učitelja za Srednje-Kambresko, g. *Andrejas Lašič* za Dornberg, g. *Fran Stergar* za Lom, gspdc. *Kristina Doljak* za Št. Florijan, gspdc. *Gabrijela Komel* za Rifenberg, gspdc. *Marija Čej* za sv. Križ, gspdc. *Bibijana Bisail* za Šempas, gspdc. *Frančiška Lisjak* za Kviško in gspdc. *Ana Ovan* za Podgoro. V Tolminkem je gspdc. *Zupancič* preložena iz Cerknega v Kobarid, g. *Anton Miklavž* iz Drežnice je imenovan za Kobarid, g. *Albert Dominico* pa za Livek, za podučitelja v Kobaridu je imenovan g. *Josip Rakoveček*.

NATEČAJ.

Štv. 396.

Učiteljsko mesto.

Na petrazredni ljudski šoli v Šmarju pri Jelšah se umešča definitivno eventuelno provizorično učiteljsko mesto z dohodki po III. plač. razredu.

Prosilci za to mesto naj vložijo svoje redno podprte prošnje potom predpostavljene ga okr. šolsk. sveta do 15. dne meseca oktobra t. l. pri krajnem šolskem svetu v Šmarju.

Okr. šolski svet v Šmarju, dne 9. septembra 1889.

Predsednik: *Dr. Wagner s. r.*

Vabilo na naročbo.

Slovenskim rodoljubom naznanjam tem potom, da bom v kratkem izdal knjigo:

Slovensko petje v preteklih dobah.

II. del te knjige bo obsegal životopise in slike umrlih slovenskih skladateljev. Da vem, v koliko iztisih mi je založiti knjigo, vabim torej slov. rodoljube, posebno pevce, na naročbo (po „dopisnicah“).

Pošta: **Sv. Miklavž pri Ormožu, Štajersko.**

Fran Rakuša, nadučitelj.